

Грішниця

Про книгу

Її краса стала її прокляттям: чоловіки жадали її — і вони отримали бажане, а вона — невиліковну хворобу. Вона знаходить притулок у глухому селі Чорнобильської зони. Позаду залишаються понівечене життя в родині пияків, чи то дитбудинок, чи то дім розпусти, зґвалтування за зґвалтуванням і син, якого в неї вкрали... Відверта сповідь грішниці, яка понад усе переймалася чужим болем!

ОЛЕНА ПЕЧОРНА
ГРІШНИЦЯ

ЇЇ КРАСА – ЇЇ ПРОКЛЯТТЯ

КСД

Олена Печорна

Грішниця

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2011

© Сердюк О., 2010

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля, видання українською мовою, 2011

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2011

ISBN 978-966-14-2473-8 (epub)

Жодну з частин даного видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Електронна версія створена за виданням:

Печорна О.

ПЗ1 Грішниця / Олена Печорна ; передм. М. Іванцової. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. — 288 с.

ISBN 978-966-14-1280-3

Її краса стала її прокляттям: чоловіки жадали її — і вони отримали бажане, а вона — невиліковну хворобу. Вона знаходить притулок у глухому селі Чорнобильської зони. Позаду залишаються понівечене життя в родині пияків, чи то дитбудинок, чи то дім розпусти, зґвалтування за зґвалтуванням і син, якого в неї вкрали... Відверта сповідь грішниці, яка понад усе переймалася чужим болем!

ББК 84.4УКР

Передмова

Я читаю повільно, тому не хапаюся за все підряд, мушу обирати. Тож, отримавши пропозицію від «Клубу Сімейного Дозвілля» прочитати дебютний роман Олени Печорної «Грішниця» та написати передмову, я, звісно, захвилювалась — її не напишеш, не прочитавши твір. А читати — то відкласти інші справи...

І от роман прочитано. Доволі швидко. У дні його читання думки мої все линули до героїні та її долі, і я поспішала повернутися до тексту. Нелегка місію взяла на себе авторка — розповідати читачеві такі серйозні речі.

Олена Печорна не лоскоче читача, викликаючи в нього штучну веселість, але й не намагається шокувати, кидаючи його в моторошні будні Лариси, головної героїні, життєву стежку якої ми маємо можливість прослідкувати в романі. Розділи про сьогодення героїні, мов намистини, чергуються з розділами про її дитинство, потім про юність. Авторка майстерно нанизує їх, зчіпляючи ключовим словом, наскрізною думкою, розмірковуючи над сплетінням людських доль та пробуджуючи думки й почуття читача.

Співпереживання, єднання з героїнею виникає з перших сторінок роману. І, як на мене, воно є одним із критеріїв художності. Бо твори, які зачіпають лише розум, звісно, можуть бути цінними та корисними, але сила слова, що бентежить до того ж і душу, дається не кожному.

Героїня роману — наша сучасниця. Події, описані в романі, відбуваються в провінційному містечку, у селі Чорнобильської зони та в Києві, тож будуть впізнаваними для багатьох читачів. Характери персонажів теж реальні, можна сказати, типові. І навіть коли читаєш про те, з чим раніше не стикався у власному житті, не виникає думки про неймовірність описаного, про «творчі фантазії». Тому що життя часом дає такі «матеріали», перед якими бліднуть і романи, і серіали.

Ще однією героїнею роману, що проходить від першої сторінки до останньої, є любов. Глибока загальнолюдська любов, за яку чіпляється людина над прірвою, бо саме любов тримає на цьому світі попри все. І

як найвище її виявлення — материнська любов. Любов до дитини — чи то вона ще зародок на екрані ультразвукового апарату, чи вже немовля, чи хвора тілом дитина, за життя якої мати бореться, йдучи на все, чи то дорослий син, якого занапастив Чорнобиль, чи здоровий син із хворою душею, котрий переходить межі людської поведінки, але для матері залишається синочком...

Багато подій, багато думок. Багато жінок. Здебільшого сильних. Вони мусли стати такими, бо мали заради чого жити. Дочитавши роман, не почуваясь втоптанім в багнюку, не хочеться лізти в петлю, ти йдеш жити далі з усвідомленням своєї сили і з вірою в те, що світ — не збіговисько покидьків. А також є сили небесні, які не полишають тебе на твоїй стежці.

«Людині дано не більше й не менше того, що вона здатна витримати, щоб прожити. То був мій шлях, тепер я це знаю і у свою хвилину піду — не озираючись, без прокльонів, з молитвою за тих, кого любила чи ненавиділа, ще заберу гріхи й залишу по собі Любов — щоб світ став кращим».

«Грішниця» — роман терапевтичний, роман-сповідь і роман-підтримка.

Безумовно, він буде дуже цікавий жінкам. Але, хоч як здивувало це авторку, на літературному конкурсі чоловіча половина журі одностайно високо оцінила її рукопис і присудила твору Міжнародну українсько-німецьку літературну премію імені О. Гончара 2010 року.

В добру путь, авторе!

В добру путь, читачу!

Щиро — Міла Іванцова,

письменниця, перекладач, викладач, журналіст

У нас є крила, і над нами немає неба.

Бі Дорсі Орлі

Воно всередині нас.

Частина I

У будинку з примарами

Небо обвисло, притиснуте невидимим тягарем води, а на горизонті розповзалася моторошна чорнота. Не хмара, а якась велетенське Ніщо, у якому назавжди зникали осінні сни та поодинокі контури пташиних зграй. Здавалося, ще трохи, й осиротіле небо впаде. Швидше б, шепнула осінь.

Лариса байдуже дивилася на чорноту неба, ледь встигаючи за невидимим провідником. Куди так поспішати? Її світ вже давно чорного кольору.

Ось дійшла нарешті до краю, зупинилась. Усе. Осінь зіщулилась, відпустивши холодну руку, глянула на жінку ще раз та й пішла назад. Далі — ЗОНА, а це і є кінець, принаймні, іншого осінь не знає, вибачайте, просили — довела.

Гостя прислухалась. Тихо. Тільки-от ця тиша дивна, дика, схожа на ту, що бачила сотворіння світу, неначе тиша кінця й тиша початку — рідні сестри-близнючки з одним обличчям на двох. Утім, про це мають краще знати ті, хто ще лишився жити й помирати в колись мирному царстві атома.

Жінка спинилася біля старого дерев'яного паркану, густо обліпленого павутинням бабиного літа, набрала повні легені тиші й зробила перший крок. На затишному подвір'ї занурена в себе бабуся розкидала золотисті зернята кукурудзи, а заклопотані кури ловили ці залишки сонця. Волохатий пес ліниво розглядав сонних мух, що лазили по його мисці, навіть не звернувши уваги на тінь жінки, хоча зазвичай дуже ревно оберігав оселю від чужих, тим паче, що приїжджих тут узагалі рідко бачили. Господиня ненароком підвела голову й застигла, неначе перед нею з'явився живий мрець.

Незнайомка була по-справжньому вродливою, таких облич за все життя можна побачити лиш кілька, та й то, якщо пощастить. Кожна лінія правильна до досконалості: великі очі кольору землі й опалого

листу, спокусливі вуста, густе темне волосся, і тіло — храм з обірваними дзвонами, що давно мовчать. Гостя поставила невеличку валізу на землю й подивилися прямо в очі. Баба Марія перехрестилася й тупнула ногою на Шавка, який нарешті грізно загарчав, а потім щиро махнула в бік хати теплою рукою, немов знала цю примару увесь свій вік.

— Та не стій, дочко, заходь до хати. Бач, скоро дощ піде, я зараз теж буду йти.

Жінка лише кивнула й зайшла до будинку. Там були кухня й усього дві кімнати. Пахло деревом. Сучасні багатоповерхівки деревом не пахнуть, може, тому й видаються такими штучними, а цей дім — живий. Він дихав й умів бути гостинним. Лариса сіла на старий стілець і почала роздивлятися сухі трави, що звисали зі стелі в сінях. Від них війнуло простором та полем, мабуть, ще цього літа вони на ньому розмовляли з вітром. Зараз поле порожнє й мертве, ним гуляє осінь.

— На трави, дитино, дивишся? Ліки це, від хвороб різних рятують. Я й для тебе травичку знайду, вона хоч і не врятує, але біль із тіла допоможе вигнати.

Лариса зітхнула:

— А з душі? Такої травички у вас не знайдеться?

Бабуся мовчки підійшла до жінки й лагідно погладила по голові, як хвору дитину.

— Такої, доню, нема. Це лише ти сама зробити зможеш, і не кажи, що сил нема. Якщо стільки болю в собі тримаєш, значить — сильна. Ось поживеш у мене, дасть Бог, і полегшає, бо з цього світу йти треба легко — без тягарів.

Лариса заховала обличчя на теплих грудях старої й заплакала — вперше за кілька останніх років. По шибках вдарили краплі, важкі й холодні. Небові теж мусило полегшати.

З того дня на загубленому в зоні хуторі оселилася дивна гостя. Жителі цієї глушини рідко бачили незнайомців, тим паче тих, хто тут відпочивав, можна було хіба що намалювати — і то в уяві. Часом

заїжджали якісь експерти, дослідники, комісія чергова перед новою річницею трагедії, а так — хоч вовком вий. Може, тому тут і стільки вовків розвелось? Аби було кому вити від приреченості.

Зрозуміло, що поява нового обличчя викликала реакцію, схожу на невеличкий вибух. Два десятки мешканців дружно почали шукати знайомства, цікавість буквально лізла з кожної щілини стареньких парканів. В оселю щоразу забігав хтось, щоб позичити солі, сірників чи олії. Марія Степанівна мужньо відбивала всі спроби щось розвідати й трималася неприступною фортецею, розуміючи, що найліпші ліки для її гості — спокій. Недарма ж за ним приїхала аж сюди, до зовсім незнайомої людини.

— Та, Лідо, кажу ж, вона небога моєї подруги. Захворіла дуже, бач, бліда яка, от і вирішила трохи народними ліками очиститись. Не тривожте людину зайвими розмовами, прийде час — сама заговорить.

Жінка притулила до грудей миску з позиченою мукою й скептично обвела поглядом пучечки сухих трав:

— Ой, щось тут не так, сусідко. Може, і лікуєш ти добре, дав Бог вміння, та навряд чи хтось із чужих тут схоче жити. Екологія не та, щоб хворих воскрешати.

— Не та, а ось живемо. Йй, моя дорогенька, втрачати нічого, лікарі лише руками розвели, вдіяти нічого не можуть. Ще раз прошу, не чіпайте мені дитину, нехай від людей відпочине.

Лариса слухала, як цокає старовинний годинник на стіні, і була наче тут і водночас не тут. Цікавість тутешніх мешканців її мало обходила: звикла бути самотньою навіть у натовпі, та й після галасливої столиці, де незнайомі обличчя безкінечно з'являються й зникають, кілька нових не створювали проблеми. За весь час перебування тут вона лише раз одягнула на себе панцир, коли захмелілий кавалер у порваних штанях спробував залицятися прямо біля копанки за городом Марії Степанівни. Це місце було особливим, принаймні, раніше вона не відчувала нічого подібного, здавалось, що його створили саме для неї, чи, може, навпаки, неважливо. Головне, що тут концентрувалося стільки затишку й тиші, що вона могла відгородитися ними від себе самої. І раптом компанія цього невдахи. Крижана відповідь боляче різонула по вухах, а залицяльник тільки густо почервонів, навіть виляється у відповідь не зміг. Треба ж такому

статися, щоб такі звичні, ледь не рідні слова, що підходили, до речі, для будь-якої ситуації, раптом зрадили. Уже увечері, за пляшкою, у товаристві сусіда Мишка, вони повернулись, всі до останнього, і тепер стрибали один перед одним, щоб зірватися з язика господаря.

— Та ти й уявити собі не можеш, як ця столична цяця на мене подивилася, ніби в ополонку провалився... Бр-р-р, аж протверезів одразу. Тьху, не баба, а відьма. Ще й каже, інтелігентно так, прости, Господи, що я Вас сюди не кликала, то не пішли б Ви... Ет, я б розказав, куди їй сходити треба, я б її...

— Та що ти так розходився, Петровичу? Далась вона тобі. Наші кажуть, що хвора. Зарази якоїсь кортить дістати? Ось давай краще вип'ємо. Наливай!

Звикнути можна до всього, навіть до чужих таємниць. Десь за два тижні цікавість до незвичної гості нікуди не зникла, тільки стала спокійнішою, а згодом якимось поступово й непомітно перетворилася на щось ледь відчутне. Воно вже не заважало, зате додавало барви сірим будням місцевих мешканців. Так-так, вони звикли до самотньої жіночої постаті біля озера-копанки, наче вона завжди була тут, у якийсь незбагнений спосіб довершуючи щось єдине й цілісне. А чи сама вона була тут присутня? Тільки й того, що сиділа в плетеному кріслі-гойдалці й мовчала хвилина за хвилиною, година за годиною, день за днем. Навіть уночі, коли від безсоння слухала годинникове «тік-так», ловила себе на відчутті повної відсутності часу. Він перестав для неї тут існувати.

— Ну що це ти, доню, вигадала? Сидіти в дощ біля води, та ще з твоїм кашлем! Ану швиденько в дім, гойдалку я сама занесу.

У будинку за ці кілька годин стало вогко. Лариса мовчки слухала, як дощ тарабанить свою незрозумілу пісеньку по віконних шибках, і думала, що якби комусь із композиторів вдалося відтворити цю мелодію, то це було б просто геніально.

— Я, напевно, у грубці розпалю, доню, як ти гадаєш?

— Та мені нічого, можна й так.

— Ні-ні, розпалю, а то восени дощі сирі, не такі, як улітку. Ще й трави можуть свою цілющу силу згубити.

Лариса спостерігала, як господиня заходилася біля грубки, старенької, місцями облупленої, зате вірної. Каже, що в цієї грубки серце тепле, тому й не хоче іншої ставити. Червоні язички полум'я розпочали свій магічний танок, від якого одразу війнуло теплом. Дрова пахли смолою й сосновим лісом. Тут навколо стільки сосен. Тягнуть руки до неба в німій молитві. За кого моляться? За чиї душі?

Годинник на стіні заглядав у вічність, те, що колись було соснами, потріскувало у вогні, а дощ продовжував ходити по даху туди-сюди й постукувати у вікна. Жінка заплющила очі.

— А чому ти не спиш, дитино? Сон теж лікує, та ще й як.

Лариса здригнулась. Звідки старенька дізналась, що нормально спати вона не може, і вже давно? Безсоння наче катування, тільки інквізиція — ніч, що стискає змучене тіло в чорних лещатах, де немає снів, самі марення та жахіття. Лариса боялася свого ката в чорній мантиї, навіть ненавиділа. Правда, тут цей страх задрімав, але все ще був поруч. Жінка навіть помітила, що може на деякий час провалюватися в НІЩО. Воно не додавало сили тілу, однак не мучило. Іноді вона навіть думала, що снів не буває, їх вигадують люди, щоб кожен зміг заповнити чимось конкретним власне ніщо.

— Я не вмю.

— Доню, але ж раніше ти вміла бачити сни, от у дитинстві, наприклад.

— У мене не було дитинства.

Марія Степанівна заходилася накривати на стіл. Вечеряли мовчки. Лариса майже нічого не їла, хоча таких смачних і простих страв не куштувала дуже давно. Марія Степанівна так само мовчки прибрала зі столу й накрила його білою полотняною скатертиною. Гостя ще трохи посиділа біля грубки, а потім пішла у свою кімнату... провалюватися в ніщо.

— Ти б помолилася, дочко.

Жінка сумно всміхнулася:

— Не можу, бо не знаю кому.

Старенька закивала головою:

— Ой, багато горя в тобі, дитино, на декілька людських життів вистачило б. Та ти не ховай його в собі й не жени від себе. Його

пережити треба, тоді й відпустите одне одного.

— А хіба я не пережила його?

— Ні.

— Не розумію.

— Значить, ще не час.

Цієї ночі дощ перейшов у зливу, а злива — у страхітливе завивання. Здавалось, якась надприродна сила хотіла зірватися з ланцюгів, а вони не пускали, тримали міцно. Смикалась, кидалася в усі боки, а коли зрозуміла, що сил не вистачить, — завилала. Страх знову згадав про Ларису, а нічні жахи привели до ліжка всіх привидів минулого. Ті оточили жінку моторошним колом, з якого не було виходу, і воно ставало дедалі щільнішим, вужчало, стискало й врешті — зімкнулося.

Марія Степанівна прокинулася від крику, одразу навіть не змогла зрозуміти, що він може належати живій людині, а потім кинулася до сусідньої кімнати. Її гостя, наскрізь мокра від дощу й крижаного поту, кидалася з одного кутка кімнати в інший, розчиняла вікна, когось хапала за руки, від когось тікала, когось любила, когось проклинала, потім знесилена впала на мокру підлогу й затихла — уже без свідомості.

Перше, що побачила Лариса, коли отямилась, — сонце. Величезне. Кругле. Світле. Проте ХОЛОДНЕ, ніби зимове. Тіло трусило, у кожній клітині зачаїлася втома. Навіть дихати не хотілось.

Марія Степанівна поралася біля печі в першій кімнаті. Звідти пахло червоним борщем, пирогами й травами. Останні пахли так знайомо, але зрозуміти, що це, Лариса ніяк не могла. Здавалось, це запах її минулого — далекого-далекого, ніби на зорі людства. Так-так, цим запахом було просякнуте її дитинство. Невже колись вона була дитиною?

Господиня зазирнула до кімнати й привітно посміхнулася хворій:

— Ну от. Вже полегшало?

Лариса хитнула головою: ні, мабуть, це неможливо.

— Колотить, доню? Ну, це нічого, значить бореться організм. Бач, який сильний, смерть у собі носить і не здається. Нічого, ми йому допоможемо трохи. Ось випий травички.

Жінка покірно випила гіркуватий на смак напій, по тілу прокотилася тепла хвиля. Марія Степанівна присіла поруч на стілець і взяла її руку у свою. Трохи шорстка, тепла долоня, такі бувають у людей великої мудрості й відкритого серця.

— Знаєш, що, дитино? Мабуть, прийшов час звільнити пам'ять. Знаю-знаю, це боляче, однак тільки так ти зможеш впоратися з бідю.

Лариса замотала головою. Ні, тільки не це, у неї не вистачить сил, щоб усе прокрутити із самого початку, неначе кадри чорно-білого кіно. Та й білого там — самі крихти.

— Треба, дочко, треба, інакше не матимеш спокою ні зараз, ні потім... по той бік.

— Я не зможу, просто не зможу.

— Зможеш, рідна моя. Господь ніколи не дає більше, ніж людина в силі витримати.

— А за що, Маріє Степанівно? За що він зі мною так?

Старенька схилила голову.

— Це нам, смертним, часом не під силу досягнути. Та я тобі ось що скажу. У кожній людині закладено якийсь сенс, і його шукати треба в її долі. Твій хрест має своє знання. Яке? За що? Якщо зрозумієш, то й спокій віднайдеш, а спокій душі людської — і є рай.

Лариса гірко всміхнулась.

— Небо не втримає раю, якщо там опинюся я — гріху забагато.

— Гріх, мила моя, тягар важкий, та його спокутувати можна. Знаєш, що я тобі пораджу? Якщо не можеш розказати все одній людині, то розкажи всім, хто знати захоче.

— А таке можливо?

— Все в цьому світі можливо. Зачекай, — старенька відкрила шухляду в комоді й довго щось там шукала, а потім простягнула товсту книгу для нотаток, усю в багряному листі, — Ось. Тримай. Вже не пам'ятаю, після якої саме комісії один японець залишив мені її, та от біда — не написана та книга ніким, я не дуже охоча до письма, так і лежить, видно, на тебе чекала. Візьми, візьми й напиши все, як є. А що потім робити з нею, далі видно буде.

— Дивні у Вас, Маріє Степанівно, способи лікування.

— Та я що? Я — маленька людина... однак що це ми з тобою балачки розвели, у печі борщ википить, голодні залишимося.

За вікном кружляло багряне листя. Невже осінь уже сходить кров'ю й ось-ось має зітхнути востаннє? З півночі вітер усе частіше приносив перші ознаки морозів, особливо це відчувалося під ранок. Марія Степанівна почала топити піч або грубку кожного дня, тому навіть уночі було тепло, однак зовсім не так, як буває тепло у квартирах чи будинках із газовим опаленням. Тут здавалось, що будинок зігріває сам себе власним подихом.

У Лариси посилися напади кашлю, тому баба Марія заборонила сидіти біля озера. Тепер жінка дивилася на холодні відблиски води з вікна своєї кімнати, слухала сухий шелест опалого листя й чомусь дуже хотіла по ньому пройтися. Може, щоб зрозуміти, що це і є кінець. Вони з листям дійшли до тієї точки, яку називають фінішем. Невідомо, чи знає про це ще живе листя, а от люди зазвичай — ні. У її випадку все було по-іншому, адже жінка знала, що серйозно хвора. Хвороба рано чи пізно виграє останній бій із тілом. А коли це станеться, — через день, тиждень, місяць чи рік, — вже не мало суттєвого значення, для неї — так точно.

На столі біля самого вікна лежала ненаписана книга. Лариса іноді брала її до рук, гортала чисті аркуші й думала, що може на них написати. Спогади про пережите вирували, як гірська річка навесні, без якогось порядку, послідовності, такий собі страшенький калейдоскоп, який навряд чи можна одягнути в слова. Слова... Жінка ще довго сиділа мовчки, а потім рвучко, немов хтось міг вирвати білі аркуші з рук, поставила цифру 1 на першій сторінці.

Я пам'ятаю будинок. Він найперший, хто виринає в моїй пам'яті. Чому хто? Бо малесенька дівчинка вірила, що він живий, і від цього особливо вночі було страшно. Ще в ньому по кутках дрімала темрява й

павуки, а по кімнатах гуляв вітер. Він заходив у гості крізь вибиту шибку, хоча так само — крізь десятки шпарин, щілин та дірок. Від цього завжди було холодно, навіть улітку. Я так і не дізналася, хто й коли його збудував, для кого, проте, скоріш за все, я вперше побачила світ саме в ньому, принаймні, про пологовий будинок жінка, що дала мені життя, ніколи не розповідала.

Добре пам'ятаю свій куток — темний та сирий. У ньому лежав кинутий кимось обдертий матрац і хустка, вся в дірках, проїдених міллю. Це й було ліжко дівчинки, яка не любила дивитися вгору. Вірніше, боялася, адже прямо зі стелі спускалося довжелезне й густе павутиння, у якому висіли засохлі метелики, мухи, різна дрібнота, покрита товстим шаром пилуки. Я знала, що в павутинні живуть павуки, і страшенно їх боялась, як і голоду, холоду, лайок матері й побоїв батька.

Матір. Я пам'ятаю її брудною, у чомусь старому та засмальцьованому. Ще вона завжди була напідпитку з черговим синцем на обличчі, який малював їй або твердий кулак чоловіка, або ріг будинку, що невдало ставав на дорозі перед п'яною жінкою. Піла вона завжди, а ще лаялась, ніколи не посміхалась, лише реготала — брудно яюсь, негарно. Звали її Світланою, хоча цьому імені вона абсолютно не відповідала. Правда, її все одно так ніхто не називав. Кликали «Сетка», а мати відгукувалась.

Батька звали Любомиром, однак миру в ньому було ще менше, ніж у матері чистоти. Кожен із нас носить у собі свого демона, мій батько свого не мав, бо давно став ним. Він так люто ненавидів увесь світ, що часом здавалося, здатен нищити самою силою думки, хоча зазвичай використовував для цього фізичну силу — грубу, дику, сліпу, помножену на якесь звіряче натхнення. Це зараз я розумію, що то була помста маленької людини за те, що вона настільки маленька, навіть не другого сорту, ні, найнижчого, а тоді самотня дівчинка боялася самої думки про батька, вважаючи його найсильнішою істотою у світі своїх примар. Мені ніхто не розповідав про рай і пекло, однак коли я дізналася про їх існування, то зрозуміла, що жила саме в останньому, де вціліти можна було, лише сховавшись, адже наш демон самостверджувався за рахунок найслабшого з тих, хто опинявся поруч, а поруч були ми.

Пам'ятаю, як мріяла стати невидимою або навчитися не дихати, хоча найкраще — просто зникнути. Особливо обережною доводилося бути, коли на столі з якоїсь причини не ставало пляшки з мутним самогоном чи ще з якоюсь бормотухою. У будинку могло не бути їжі по кілька днів, однак присутність алкоголю була обов'язковою, інакше... Інакше починався шторм, який не виміряти жодною шкалою. Мати лаялася так, що стіни обурено відмовлялися мовчати, а батько ладен був убити одним ударом будь-кого, хто потрапляв під руку. У такі моменти ховатися навіть у найтемнішому кутку будинку було небезпечно, і я бігла з пекла в ніч, дощ, сніг, бігла з короткою молитвою: аби не наздогнав. Це відчуття, коли за тобою женуться, ніколи не вивітриться з пам'яті, воно перетворилося на інстинкт, той первісний, коли відчуваєш загрозу кожною клітиною тіла.

Одного разу, під час такої втечі, я познайомилася з тіткою Людою. Вони жили на нашій вулиці в маленькому білому будиночку, який умів посміхатися, принаймні, тоді мені так здавалося, може, тому, що його господиня була така привітна з усіма, навіть зі мною. Того дня вона напекла своїх фірмових пиріжків з яблуками, і ними вихвалявся на вулиці її син Мишко. Хлопчик був завжди чисто вдягнений, у гарних черевичках, ситий і задоволений. Він був найщасливішою дитиною у світі. А як ще по-іншому можуть виглядати щасливі діти?

Ось і зараз він тримав у руках справжнісінький пиріжок, від якого йшов такий аромат, що ноги зрадливо затрусилися. Я не їла вже другий день і ладна була померти, лише б дізнатися, який же на смак отой пиріжок з яблуками. Напевно, мене зрадили очі, адже Мишко, відкусивши від нього раз, так і не зміг з'їсти. Він ненароком наштовхнувся на мій погляд і застиг із пиріжком у руці, хвилину стояв мовчки, а потім невпевнено простягнув його мені. Спершу я не повірила в подібне щастя, а потім вхопила, як голодне звірятко, і жадібно підбирала кожну крихту, з твердим переконанням, що це найсмачніша їжа у світі, кращого просто не вигадаси. Навіть зараз пам'ятаю отой смак чужого щастя.

— Бідна дитина... Синку, який же ти молодець, що пригостив дівчинку. Давай її запросимо в гості, а я зараз ще свіженьких винесу.

— Мамо, а що, цю дівчинку її мама пиріжками не годує?

— Її, синку, напевно, узагалі не годують.

Мишко розгублено дивився то на мене, то на матір:

— То навіщо цій дівчинці мама?

Увечері я лежала на своєму протертому матраці, задоволено поглядаючи на стіл, де мирно поблискував зеленим оком наш оберіг. Щільніше закутавшись у хустку, слухала, як за вікном періщить злива, а вітер гупає розбитими шибками, і посміхалася сама собі, знаючи, що під матрацом лежить ще цілий пиріжок — найсмачніша їжа у світі.

— Ларисо, дочко, пиріжки вже готові, давай-но обідати.

Жінка здригнулась, потім, усміхнувшись, поклала ручку на стіл, закрила блокнот і вийшла до кімнати, де господиня накривала на стіл.

— Пиріжки з чим?

— З яблуками, вони в мене найкраще виходять, їх син любив у дитинстві.

Лариса посміхнулась:

— Значить, він теж був найщасливішою дитиною у світі?

Марія Степанівна печально кивнула головою і якимось тихо прошепотіла:

— Був.

Після обіду погода раптом покращилася, сонце визирнуло з-за хмар і вже не видавалося таким холодним. Лариса дивилася, як сонячні зайчики танцювали на тарілці зі свіжими пиріжками, і думала, що пиріжки теж стали сонячними, адже гріли так, як у дитинстві. Марія Степанівна вже прибрала зі столу й присіла поруч.

— Диви, як потеплішало, мабуть, один з останніх теплих днів, а може, і є останній. Ларисо, а вийдемо надвір?

Жінка кивнула.

Свіже повітря несподівано вдарило в голову, перед очима затанцювали білі метелики, проте через хвилину стало легше. Усе-таки вона давно не виходила, а хвороба поступово ослаблює тіло. Лариса глибоко вдихнула в себе осінь і завмерла, спостерігаючи, як оголюється ліс на горизонті.

— Ларисо, може, пройдемося вулицею, мені до однієї жінки зазирнути треба, там дитина захворіла, то я настій занесу.

Жінка хвилину вагалась, адже йти до людей зовсім не хотілось.

— Та ти мене на вулиці почекаєш, я швиденько.

— Добре.

Марія Степанівна йшла не поспішаючи, тому хвора встигала за нею. Лариса поволі брела вулицею й мимоволі здригалась. Вона знайшла ідеальне місце для свого кінця. Смерть причаїлася тут ледь не в кожній дощечці чи цеглині кинутих хат. Їх було багато. Вони осиротіло темніли в страшному мовчанні без жодного подиху, просто звідси пішло життя.

— Ти дивуєшся нашим пусткам? Помирає село. Та тут зона, ясно, що цим особливо нікого не втримаєш. А в решті країни? Своя зона. Тільки як назвати її?

У небо здійнялося чорне гайвороння й лячно закричало в осінь, а, втопившись, сіло на дах мертвого будинку, що колись був школою. Порожні парти, припадаючи пилом, визирали в розбиті вікна й пригадували, що таке сміх дитини. Уночі їм, мабуть, снилося, як на них малюють чортенят і свої імена щасливі діти. Лариса замислено зупинилась. А ось тут колись був дитячий садочок. Стіни полушилися, але на них ще посміхалося зелене жабеня, підморгуючи одним вцілілим оком. На порожніх гойдалках тепер гойдалися самі тіні — чорні та смутні.

— Страшно тут...

— Страшно.

— А в селі що, зовсім дітей немає?

— Чому зовсім? Є, троє. Та їх в іншу школу возять, до сусіднього села, та скоро возити перестануть — не стане кого. Бач, старі баби народжувати не навчилися.

До школи я пішла із запізненням на рік, очевидно, взагалі могла не піти, однак якісь незнайомі тіточки, соціальна служба чи що, довго й переконливо розповідали моїм батькам про втрату батьківських прав та ще про якісь обов'язки перед дитиною. Я так і не зрозуміла, якій дитині та що вони були винні, однак чи то тіточки виявилися настільки переконливими, чи то магнітні бурі на сонці вплинули, у що я, до речі,

вірю більше, однак батько з матір'ю раптом вирішили віддати мене до школи.

Приготування тривали один день. У знайомих мені дістали вже поношену шкільну форму й ранець з олівцем, що посміхався. До сукні я звикала довго, так само, як довго намагалася зрозуміти, як же дівчата їх носять. Єдине радувало, що відтепер вона була моя і я була схожа в ній на решту школярок. Ранець сподобався одразу, не дивлячись на те, що був заважкий і мені час від часу доводилося зупинятися, знімати його з онімілих плечей і переводити подих. Однак думаю, що заважкий був би кожен, адже я була схожа на соломинку — таку ж худу й слабеньку. Матір зекономила на плящі й купила кілька сіреньких зошитів, чим шокувала настільки, що я боялася їх одразу брати до рук. Однак над усе вразив «Буквар» — перша справжня книжка, на яку я не могла надивитися. Я довго гортала його з якимось особливим таїнством, літер, правда, не розуміла, хоча деякі з першокласників уже знали ледь не весь алфавіт ще до того, як уперше переступили поріг школи.

Першого вересня школярі йшли з величезними букетами квітів, здавалося навіть, що йшли не вони, а букети, поруч — зворушені батьки. У мене букета не було, та й мати затрималася хвилин на п'ять, а потім зникла святкувати таку подію. Я перелякано оглядала все довкола й тулилася до стіни, бо школи боялась. Після мого вітряного будинку вона видалася чимось неймовірно великим, просторим і гамірним. У ній довелося звикати до людей, адже вони були всюди — діти, підлітки, дорослі, такі різні й упевнені в собі, на відміну від дикого звірятка, яке вигнали з нірки й кинули в самісінький центр натовпу. Цим звірятком була я.

Однокласники одразу зрозуміли, що я найкраща мішень для насмішок, жартів і кепкування, найпростіший спосіб самоствердитися. Просто вони були дітьми, що вже вчаться грати в дорослі ігри. Я не знала, як захиститися, тому почала ховатися й тут. На першому поверсі, де розміщалася початкова школа, знайшла комірчину, невеличку й темну, бо в ній навіть не було вікна, справжня тобі нірка для звірятка. У ній стояв ящик із крейдою, яку я час від часу нишком гризла, щоб притупити відчуття голоду, швабри, віники, ганчірки, таблиці, зламані лінійки і ще купа непотрібних речей. Як тільки лунав дзвоник на перерву, я стрімголов мчала туди, залазила подалі, аж за

відра, і вже звідти спостерігала, як по шкільних коридорах з одного кінця в інший бігало дитинство, яке намагалися зробити дисциплінованим суворі вчителі. Іноді я думала, що їм доводиться бути такими, іноді здавалось, що вони такими й були. Прибиральниці спочатку виганяли мене зі схованки віником, потім звикли, а одна з них, баба Мотя, навіть почала мене нишком підгодовувати, приносячи щось зі шкільної їдальні.

У неї були широкі долоні, що пахли мокрою підлогою. Вона мала онука мого віку, але десь так далеко, що жодного разу не бачила, тому сумувала, а іноді навіть нишком плакала від самотності. Від неї ж і тікала в школу, щоб допомагати молодим мити коридори, подовгу дивилася на дитячу біганину й посміхалась. Її посмішка нагадувала крайчик щастя, зовсім маленький і навіть чужий, але без нього життя здавалося таким пустим, що краще померти. Я швидко звикла до неї, навіть називала бабусею, а вона ніжно гладила моє немите волосся й шепотіла: «Красунечка». Хоча всі інші діти називали мене монстром і малювали образливі карикатури на шкільних партах, дощі й навіть у себе в зошитах. Звичайно, я вірила їм, надто вже переконливими видавалися ті портретики.

Перша вчителька, Ніна Іванівна, теж була пенсіонеркою, однак для неї ми не були крайчиком щастя, а скоріше тим, з чим доводилося миритися. Вона працювала, щоб заробити більше, а може, за інерцією, просто звикла, навіть до того, що не подобалося. Уваги на мене вона звертала мало, хіба що іноді, і то сприймала як потенційну загрозу її бездоганній репутації перед адміністрацією школи. Ну що ви! Такий педагог! З найвищою категорією, з колосальним досвідом, у нього не буває помилок і прорахунків, тим паче занедбаних дітей. Лише одного разу вона побачила в мені маленьку людину й сказали дуже розумні слова: «Вчись, дитинко. Це єдиний шанс вирватися з болота. Вчись».

Що за болото малося на увазі, я тоді не зрозуміла, а от слова «вчись» і «шанс» запам'ятала дуже добре. Тому й вчилася, старанно й самовіддано, під лайки й бійки батьків, під танець вітру в темних кімнатах із павутинням над головою, на подертому й холодному матраці, з недогарком свічки, а пізніше — з кишеньковим ліхтариком, який подарувала баба Мотя. І тоді вірила, що втримаю шанс у своїх руках, обов'язково втримаю.

— Маріє Степанівно, у мене онука народилася! Радість така, що словами не передати, — весело щебетала на подвір'ї сусідка. Навіть пес Шавко здивовано підняв вуха, намагаючись зрозуміти, чого ця Василівна так розкричалася.

— От і добре. Нехай Бог пошле дитині здоров'я міцного та долі світлої.

— Дякую, Маріє Степанівно, ой дякую. Я увечері тебе покличу, щоб онуку замочити. А зараз те... невістка хвилюється, щось із молоком не те. Допомогти можеш?

— Аякже, допомогти спробуємо. Йди-но до хати, сусідонько, я дещо передам, а ще молитовку запишу, вона й маляті, й мамі допоможе.

— Я пройдуся, Маріє Степанівно.

— Добре, доню, одягнися тільки тепліше, сьогодні надвечір, либонь, сніг буде.

Лариса взяла теплу вовняну хустку, в яку можна було загорнутися аж до п'ят, і вийшла надвір. Повітря було звичайним, небо — теж. Невже справді може піти сніг? Вона вже забула, що це таке — ловити сніжинки й дивитися, як вони зникають на долоні. Ще мить назад вони кружляли десь аж під куполом неба, а зараз лишили вологий слід, краплинку, схожу на сльозу.

Лариса непомітно дійшла до копанки й довго дивилася у воду. Вона навіть на вигляд здавалася холодною, бо аж занадто прозора, такої влітку не побачиш. Скоро тут, напевно, буде крига, і по копанці можна буде ходити... ходити по воді. Жінка обперлася об стовбур і притулилася обличчям до холодної кори. Вербка заснула. Цікаво, а деревам узимку сняться сни? Сняться. Адже сплять вони так довго, невже без снів? Раптово накотив вітер, стукнув у старий стовбур, і вербка заскрипіла спросоння, неначе дитина заплакала — та, яка щойно з'явилася на світ. Лариса тихенько заспівала вербі колискову, так, як дитині. Кажуть, що діти ростуть, коли сплять, а немовлятам потрібно рости. Цікаво, а про що сни в них?

Уперше я відкрила любов у собі в дев'ять років. До того я не знала, що це таке. Мене не любили, я — теж. Однак того маленького янгола не полюбити було неможливо. От тільки я була переконана, що це — загублений янгол. Адже не міг же він впасти в моє пекло свідомо? Точно, загубився, а дороги назад одразу не знайшов, тому й встигла полюбити його дівчинка, яка не знала, що таке любов.

Матір вагітною була страшна, з неї можна було писати портрети Баби Яги й інших казкових чудовиськ. Вона ніколи особливо не стежила за собою, а зараз узагалі зробилася брудна й кругла, мов величезна надувна куля або гора. Я довго не могла зрозуміти, що з нею, і чомусь думала, що мати захворіла. Може, тому було особливо страшно, коли батько бив її у великий живіт і кричав: «Нагуляла, шалава! Не моє воно». Мати ж навіть не намагалася захищатись, тільки лаялася з якимось особливим натхненням.

Одного разу в школі хтось крикнув мені в спину: «Твоя мати байстря нагуляла! А ти така, як вона». Я ковтала гіркі сльози образи у своїй комірчині і все повторювала, що я не така, навіть до кінця не розуміючи, у чому звинувачують мою матір. Мені просто хотілося вірити, що я ніколи не буду на неї схожа.

— Чого плачеш, красунечко? Не слухай ти їх. Чорні думки бувають у чорних душею, а ти — чиста, тому не плач.

Я кивала головою й понад усе на світі хотіла вірити у свою чистоту.

Пам'ятаю, була глибока осінь, а в той день із самого ранку раптом пішов сніг. Для нього ще було зарано, але там, нагорі, хтось вирішив, що саме час. Дітвора радісно кружляла надворі, нагадуючи танець перших сніжинок, і навіть дорослі посміхалися. Це вже потім я зрозуміла, що зі сніжинками на землю спустився янгол, а тоді страшенно злякалась, думаючи, що моя мати помирає.

Коли повернулася зі школи, то вже на подвір'ї почула її крик. Так кричать радше поранені звірі, на людський він був зовсім не схожий. Я заклала на місці й спочатку навіть боялася дихати. Думала, що батько вбиває матір і треба негайно когось покликати, от тільки кого? Обережно відчинивши двері, я зайшла навшпиньки до будинку й аж на кухні побачила матір, що качалася в калюжі з бруду та крові. Батька поруч не було. Я кинулася до неї, намагаючись заспокоїти, давала випити води, однак вона лише відмахувалась і кричала, що вб'є. Кого й

за що, я так і не зрозуміла. Не знаю, скільки пройшло часу, доки в мене вже не лишилося сил слухати ці волання, і я кинулася бігти до будинку, що посміхався.

Тітка Люда зраділа, думаючи, що я прийшла за черговим пиріжком, але вже в наступну хвилину намагалася допитатись, що сталося. Я нічого не могла пояснити, бо слова стрибали й тікали кудись. Єдине, про що можна було здогадатись із моєї балаканини, — з матір'ю біда. Тітка Люда негайно викликала «швидку» й поспішила за мною. Коли ми забігли в дім, почули пронизливий плач. То плакало щось маленьке, синювато-рожеве на підлозі між ногами в матері.

— Господи, Світлано, ти народила!

Тітка кинулася до дитини, обережно взяла на руки й довго намагалася знайти бодай щось віддалено чисте, а потім зняла із себе фартух і загорнула малечу в нього. Мати лаялась, мовляв, чого ту тітку сюди занесло, просила випити. Приїхала «швидка», люди в білих халатах оглянули новонароджену, перев'язали та перерізали пуповину, а потім наказали п'яній матері збиратися до лікарні. На що вона скрутила величезну дулю й повідомила, що народила без них, то й далі обійдеться. Її ще деякий час переконували, а потім, упевнившись, що з дитиною все гаразд, махнули рукою.

— Ваше право, матусю, — бовкнув лікар і грізно грюкнув дверима.

Тітка Люда перехрестила дитину, пообіцяла принести пелюшок й одягу, що лишилися від сина, і піднесла те крихітне створіння до мене:

— Привітайся із сестричкою.

— Вона схожа на янгола.

— Це і є справжній маленький янгол.

Сестру назвали Світланою, уже точно не пам'ятаю, хто запропонував саме це ім'я, однак, здавалось, що його вигадали спеціально для неї. З її появою навіть у будинку стало світліше, правда, лише для мене, оскільки на батьків поява янгола ніяк не вплинула. Вони, як і раніше, напивалися із самого ранку, потім влаштовували театр, де йшла одна й та сама трагікомедія. Я знала її напам'ять до найменших дрібниць, проте не могла змінити бодай один акт.

Світлана була надзвичайно спокійним немовлям, плакала мало, а коли й кричала, то від голоду. Мати годувала груддю лише перший

місяць і лише тоді, коли я підносила дитину. Парадоксально, але в дев'ятирічної дівчинки материнський інстинкт виявився сильнішим, аніж у тридцятирічної жінки. Матір безбожно пила, коли годувала, тому навіть не знаю, що для дитини було кращим — чи те молоко, чи голод. Вона слабенько набирала вагу і весь час жадібно хапала ротиком все, що опинялося поруч, потім починала плакати. Я міцно притискала до себе маленьке тільце й молилась. Не знаю кому. Мене переповнювало одне-єдине бажання — аби вона затихла, адже лише так тут можна було вціліти. Вона ж була ще надто маленька, щоб це зрозуміти самостійно, і пояснити їй цього я теж не могла. Тому й боялася вже за нас двох, за маленького янгола навіть більше.

Одного разу вночі вона почала кричати так голосно, що батько грюкнув кулаком об стіл і наказав матері заткнути пащу тому маленькому щеняті. Та п'яно сміялась, мовляв, само замовкне, а Світлана синіла від крику, і мої дитячі спроби заколихати маленьку вже не допомагали. Батько ще раз грюкнув кулаком, і в мені зародилася впевненість, що наступний удар опуститься вже на мого янгола. Я знала це так, як знають, що з хмар може вдарити блискавка, а сильний вітер здатен вирвати дерево з корінням, тому й не стала чекати удару. Схопивши свою хустку, щільніше вмотала в неї малу й вискочила в ніч, де навіть у лютий мороз було значно більше шансів вижити.

Ішов сніг. Його було так багато. Скрізь. Здалося, що небо зникло, земля — теж, залишилося щось суцільне — біле й холодне. Зуби цокотіли від холоду та страху, а Світланка хапала морозне повітря й швидко втрачала тепло. Її плач онімів. Мій малесенький янгол перелякано задихався в сніжній безмежності, а я голосила над ним крижаними слізьми. Якби можна було віддати тепло свого тіла дитині, я б, не вагаючись, перетворилася на крижинку. Аби тільки мій янгол вижив, аби... бо любила.

Не знаю, як мені вдалося знайти дорогу до будинку тітки Люди серед хуртовини. Напевно, коли не бачать очі, людину веде серце. Пам'ятаю, як шалено стукала у ворота й кричала — доки вистачило сил. Останнє, що майнуло перед очима, було світло ліхтаря, що розірвало снігове ніщо, а далі — нічого, пуста.

— Господи, це ж нелюди! Валентине Івановичу, треба щось робити, інакше вони цих дітей просто знищать.

— О, мамо! Лариса очі розплющила. Прокинулась? А ми лікаря викликали, він мене від ангіни лікував, сиропчик такий смачний наказав пити. Він тобі теж якийсь сиропчик пропише — і все минеться.

Я відкрила рот, щоб спитати, однак не змогла вимовити й звука, голос зник, майже як у казці про русалоньку. Тітка Люда, помітивши мій стурбований погляд, що блукав по кімнаті, здогадалась, що я шукаю сестру.

— Не хвилюйся, Світлана в сусідній кімнаті. Ми її обіграли, напоїли молоком, зараз вона спить.

Я спробувала підвестися з ліжка, щоб упевнитись, що це правда, однак майже одразу впала без сил. Тоді, для того, щоб я заспокоїлась, мені все-таки допомогли встати і, підтримуючи під руки, підвели до великого двоспального ліжка, де мій янгол здавався ще більш крихітним. У Світланки зарум'янилися щічки, а дихання стало спокійним та рівним. Дивлячись на неї, я була впевнена, що зараз їй сниться рай.

— Дуже красива дівчинка. Я ще не бачив таких.

Я з гордістю кивнула. Авжеж, це ж мій янгол.

Коли засинала, то чула, як він здивовано запитував невідомо в кого, як у пропитої алкоголічки могла народитися така дитина. Адже за всіма законами фізіології це мав би бути монстр. Уже у сні я стонула плечима. Дивак. Просто монстрів у моєму житті й так вистачає.

— Ларисо, я до сусідки, на замочини онучки. Ходім-но зі мною, Василівна зрадіє.

— Та ні, я краще вдома залишусь.

— Встигнеш насидітися, а дитині здоров'я-долі не побажати гріх. У таких речах не відмовляють.

Лариса ще хвилину вагалась, а потім кивнула:

— Умовили, тільки ненадовго.

— Одягайся тепліше й ходімо. Там вже, мабуть, зібралися всі односельці.

— Добрий вечір, Василівно. З поповненням, з онучкою, я ось дещо несу й гостю веду.

— Ой, як добре. Заходьте-заходьте, за стіл сідайте, бо ми вже святкувати почали. Наливай, Федоре, повнії чари, щоб усього в моєї онучечки вистачало.

Лариса дивилася на вже захмелілу компанію й не могла втримати посмішки. Червоні щоки, жарти, сміх, вогонь в очах. Уміють же все-таки в нас гуляти, святкувати вміють. Дід Федір зняв зі стіни акордеон, якимось дивом вцілілий раритет, здмухнув пилюку й по-молодецьки забігав загрубілими пальцями по клавішах. Інструмент зраділо відгукнувся, ожив, розійшовся. Прямо в сінях влаштували справжні танці, молодіжним диско й не снилось. Лариса дивилася на розпашілі обличчя стареньких і ловила себе на думці, що прожиті ними роки десь поділись, а попереду — ніби ціле життя, майже таке, як у тієї маленької дівчинки, що десь солодко сопе носиком уві сні. Марія Степанівна саме весело сміялась, відповідаючи на залицяння й підморгування дід-жокея з акордеоном, коли Лариса тихенько кивнула їй і вийшла з будинку.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ